

NIEMIECKIE GÓRNICTWO WĘGLA KAMIENNEGO W 2012 ROKU

Nadchodzi nieuchronny koniec

Nieodwołalnym terminem zaprzestania produkcji węgla kamiennego w Republice Federalnej Niemiec jest koniec 2018 roku. Jest to zresztą data ostatecznie ustalona po ostrych dyskusjach z Komisją Europejską, która swego czasu zaskoczyła zainteresowanych żądaniem zaniechania finansowania nierentownych kopalń z końcem 2014 roku.

Rząd niemiecki doprowadził do kompromisu, jednocześnie rezygnując z zamiaru przeprowadzenia w bieżącym roku analizy celowości wydłużenia ruchu kopalń poza horyzont czasowy zarysowany w porozumieniu zawartym w dniu 7 lutego 2007 roku. Wtedy też ustalono, że parlament ogólnie niemiecki – Bundestag – przy współudziale Związku Zawodowego Pracowników Górnictwa, Chemii i Energetyki (IG BCE) dokona analizy realizacji porozumienia na podstawie raportu sporządzonego przez rząd federalny oraz rządu Nadrenii Północnej-Westfalii i Kraju Saary. Przedmiotem analizy miały być aspekty efektywności górnictwa na tle prognozowanych cen światowych oraz zagadnienia bezpieczeństwa energetycznego. Optymiści postrzegali w tym zapisie szansę na – przynajmniej – spowolnienie procesu zamykania niemieckich kopalń węgla kamiennego.

Aktualnie górnictwo węgla kamiennego funkcjonuje w strukturach tzw. Fundacji RAG (niem. RAG Stiftung) – obejmującej dwa zasadnicze obszary mianowicie: obszar „czarny” – RAG Aktiengesellschaft – oraz „biały” reprezentowany przez koncern Evonik Industries AG*. Zadaniem fundacji jest optymalizacja końcowej fazy unieruchamiania zakładów górniczych i gromadzenie środków na pokrycie kosztów odwadniania i usuwania większych odkształceń powierzchni po 2018 roku. W terminologii niemieckiej są to „Ewigkeitslasten” – „obciążenia wieczne (trwałe)”. Wymienione środki finansowe swe źródło mają w dochodach pozyskiwanych w zgrupowaniu Evonik Industries SA. Natomiast szkody górnicze występujące w trakcie bieżącego wybierania są elementem kosztów produkcji węgla w czynnych kopalniach RAG. Nadmienić należy, iż koncern Evonik dąży ostatnio do specjalizacji w zakresie chemii specjalnej. W ramach tej strategii sprzedane zostały udziały koncernu energetycznego STEAG; koncern uwolni się również od „córek” działającej w zakresie nieruchomości i gospodarki mieszkaniowej. Fundacja pozbyła się ponadto znanej spółki zajmującej się szkoleniami.

Obszar „czarny” tworzy aktualnie

przedsiębiorstwo RAG Aktiengesellschaft z następującymi podporządkowanymi jednostkami:

RAG Deutsche Steinkohle AG,
RAG Anthrazit Ibbenbüren GmbH,
RAG Mining Solutions GmbH,
RAG Verkauf GmbH,
RAG Montan Immobilien GmbH
RAG Ruhranalytik GmbH

Aktualny stan posiadania koncernu **RAG Aktiengesellschaft** obejmuje pięć zakładów górniczych (Saar, West, Auguste-Victoria, Prosper-Haniel i Ibbenbüren), z których większość ukształtowała się w wyniku łączenia kopalń w zespoły. Charakterystyczne wskaźniki dotyczące sektora górniczego za okres lat 2009 – 2011 podano w tabeli 1. W ujęciu formalnym wyróżnia się dwa przedsiębiorstwa górnicze - co swą genezę ma w pierwotnych stosunkach własnościowych – mianowicie: **RAG Deutsche Steinkohle AG i RAG Anthrazit Ibbenbüren GmbH**. Redukcja wydobycia realizowana jest przede wszystkim w zakładach górniczych **RAG Deutsche**

Steinkohle AG. W okresie funkcjonowania obecnego układu zatrzymano produkcję w trzech zakładach górniczych; ostatnią z tej grupy była kopalnia Ost, gdzie wydobycie zakończono z dniem 30.09. 2010 roku. Ostatnią koksownię RAG – Prosper w Bottrop/ Zagłębie Ruhry – sprzedano koncernowi ArcelorMittal Bremen GmbH w połowie 2011 roku. Argumentem na rzecz tej transakcji było zobowiązanie koncernu hutniczego do kontynuacji produkcji koks i pochodnych oraz zabezpieczenia 490 miejsc pracy po roku 2018.

Następnym zakładem górniczym wytypowanym do likwidacji – z dniem 30 czerwca 2012 r. – jest kopalnia Saar (była kopalnia Enseldorf) w Zagłębiu Saary. Kopalnia ta uzyskiwała nader korzystne wyniki ekonomiczne, bliskie poziomowi relatywnej rentowności. Z tego względu pierwotnie planowano utrzymanie jej ruchu do 2018 roku. Silne wstrząsy oraz dotkliwe szkody górnicze, które wystąpiły w 2008 roku, doprowadziły do protestów społeczeństwa skierowanych przeciwko kontynuacji wydobycia w tym rejonie. Brak

przyzwolenia społecznego doprowadził zatem do przyspieszonego zakończenia ponad 250-letniego okresu wydobywania węgla kamiennego nad Saarą. Z końcem bieżącego roku unieruchomiony zostanie również zakład górniczy West (Zachód) nad Dolnym Renem, na północ od Duisburga. Pozostaną jedynie trzy kopalnie z wydobyciem rocznym rzędu 8,0 milionów ton w 2013 roku; w ostatnich dwóch latach „ery górniczej” w ruchu będą jedynie zakłady Prosper-Haniel w Bottrop oraz Ibbenbüren z łączną produkcją około 4,0 milionów ton węgla.

RAG Anthrazit Ibbenbüren GmbH, prowadzi kopalnię położoną w północnej części Nadrenii Północnej-Westfalii w pobliżu granicy z Dolną Saksonią, której produkcja w 2011 roku wyniosła 2005 526 ton węgla antracytowego, urobionego za pomocą strugów w pokładach niskich zalegających na znacznych głębokościach. Produkt kierowany jest przede wszystkim do pobliskiej elektrowni RWE-Power o mocy znamionowej 770 MW; znaczące ilości węgla sortymentu orzech znajdują odbiorców na rynku opału, na przykład w ogrodnictwie względnie w instalacjach centralnego ogrzewania. Węgiel ten stosowany jest również przy produkcji cementu i wapna. Podkreślenia wymaga fakt, iż węgiel stosowany do celów opałowych nie jest subwencjonowany.

W planach RAG Aktiengesellschaft przewidziano, że zakład górniczy Ibbenbüren przejmie 800 pracowników kopalni Saar w latach 2012–2013. Ogółem przeniesienia obejmą 3200 pracowników; jest to warunek realizacji całości kształtu akcji redukcji zatrudnienia bez zwolnień grupowych.

Zakresy działania pozostałych spółek RAG Aktiengesellschaft w ujęciu skróto- wym przedstawiają się następująco:

RAG Mining Solutions GmbH utworzono w 2009 roku w celu usystematyzowania zagospodarowania maszyn i urządzeń pozyskiwanych w wyniku likwidacji kolejnych zakładów i obiektów. Spółka jest aktywna w szeregu krajach, między innymi w Polsce, gdzie współdziałała przy wdrożeniu techniki strugowej. Spektaku-

larnym przedsięwzięciem ubiegłego roku była sprzedaż zakładu przerobczego kopalni Ost (Wschód) do Chińskiej Republiki Ludowej. W ofercie spółki znaleźć można, poza wykazami maszyn i urządzeń z odzysku, usługi z zakresu szkolenia, doradztwa, projektowania, analiz techniczno-ekonomicznych i wymiany doświadczeń.

RAG Verkauf GmbH zajmuje sprzedażą węgla i koksu produkcji niemieckiej, a także importem węgla koksującego – z Australii, Kanady i USA – dla koksowni Prosper. Realizuje również zadania z zakresu sprzedaży kamienia dołowego; specjalny produkt pozyskiwany z odpadów górniczych zbywany jest pod handlową nazwą Mineralith, między innymi do Francji i Holandii. Ponadto zajmuje się przeróbką złomu pochodzącego z zakładów RAG. Przy realizacji swych zadań spółka korzysta z usług firmy RBH Logistics GmbH powstałej na bazie byłej RAG Bahn-und-Hafen GmbH (kolej i porty).

Stan zatrudnienia – z „córkami” – 150 pracowników. Wyniki uzyskane w 2010 roku: sprzedaż produktów RAG – 14,9 mln ton, import węgla – 3,8 mln ton, sprzedaż kamienia – 2,8 mln ton, sprzedaż wzbogaconego złomu – 50 tys. ton; wartość obrotów – około 2,0 mld euro.

RAG Montan Immobilien GmbH zajmuje się zagospodarowaniem powierzchni przemysłowych na terenie Zagłębi Ruhry i Saary. W okresie minionych lat przedsiębiorstwo pilotowało realizację szeregu istotnych projektów, stanowiących „wizytówkę” przekształceń strukturalnych.

RAG Ruhranalytik GmbH z siedzibą w Herne jest niezależnym akredytowanym laboratorium badawczym wyspecjalizowanym zakresie paliw węglowych.

Usługi na rzecz kopalń świadczy oddział techniki i logistyki – Servicebereich Technik – und Logistik – dysponujący stosownym zapleczem.

W toku realizacji prac związanych z przygotowaniem zgrupowania RAG Aktiengesellschaft do funkcjonowania po unieruchomieniu ostatnich kopalń węgla kamiennego sformułowano ostatnio „Strategię 2020” posługującą się mottem „DOŚWIADCZENIE, ODPOWIEDZIALNOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ” – obok wcześniejszego hasła „Jesteśmy jedną kopalnią (Wir sind ein Bergwerk)” – odwołującego się do solidarności społeczności górniczej. Centralnym wyzwaniem najbliższych lat jest zabezpieczenie możliwie dużej liczby samofinansujących się miejsc pracy. Zakłada się, że resztkowa część załogi górniczej pracować będzie przy usuwaniu skutków eksploatacji górniczej względnie przy obsłudze gospodarki wodami kopalnianymi. RAG Verkauf GmbH ma swą działalność poszerzyć i pogłębić. RAG Mining Solutions GmbH, w aspekcie ograniczonej liczby obiektów zakwalifikowanych do sprze-

Tabela 1. Charakterystyczne wskaźniki niemieckiego górnictwa węgla kamiennego

Wyszczególnienie	Wykonanie w latach		
	2009	2010	2011
Liczba zakładów górniczych*	6	5	5
Liczba koksowni	1	1	-

Zatrudnienie* w tys. prac.	27,3	24,2	20,1
w tym			
Zagłębie Ruhry	21,0	18,6	16,1
Zagłębie Saary	4,0	3,2	1,6
Ibbenbüren	2,3	2,4	2,4
Wydobycie węgla** – mln ton	13,8	12,9	12,1
w tym			
Zagłębie Ruhry	10,9	9,6	8,7
Zagłębie Saary	1,0	1,3	1,4
Ibbenbüren	1,9	2,0	2,0

Produkcja koksu – mln ton	1,5	2,0	0,8
---------------------------	-----	-----	-----

Wskaźniki koncentracji wydobycia			
Średnie wydobycie z przodku – ton/dobę	3375	3918	3156
Średnia grubość pokładu – cm	189	194	191
Średnia długość ściany – m	334	337	337
Średnia głębokość wybierania – m	1183	1142	1152
Największa głębokość szybu – m	1750	1750	1750

Zbyt węgla – mln ton w. umownego	15,2	14,8	12,8
Kierunki zbytu:			
energetyka	11,9	10,8	10,1
hutnictwo	3,0	3,7	2,3
Ciepłownictwo	0,3	0,3	0,4
Dotacja – mld euro	1,7	1,7	b.d.
Import Węgla – mln ton	36,8	40,0	b.d.

Źródło: Statistik der Kohlenwirtschaft, Herne, 2012

Uwagi:

* stan na koniec roku

** wydobycie produktu użytecznego (verwertbare Förderung)

b.d. – brak danych

Ostatnia koksownia funkcjonująca w strukturach RAG – Prosper w Bottrop - sprzedana została koncernowi ArcelorMittal Bremen GmbH z dniem 1 czerwca 2011 roku. Hutnictwo niemieckie dysponuje kilkoma własnymi koksowniami.

daży, koncentrować się ma na transferze wiedzy, technologii i doświadczeń. Określone oczekiwania wiążane są ze spółką RAG Montan Immobilien GmbH, która realizować ma projekty lokalizacji urządzeń do produkcji energii odnawialnej na terenach pogórnich. W energii odnawialnej postrzega się szansę utworzenia, na bazie istniejącej infrastruktury, nowych obszarów działalności RAG – w zarysach jawi się „Zielony koncern RAG”. W różnych fazach planowania i analiz znajdu-

ją się projekty obejmujące: elektrownie wiatrowe i słoneczne na hałdach, elektrownie szczytowo-pompowe na hałdach i w podziemiach kopalń, wykorzystanie ciepła górotworu względnie produkcja biomasy na terenach przemysłowych. Zamysły te wpisują się w nową politykę energetyczną rządu Republiki Federalnej Niemiec zainicjowaną po katastrofie w Fukusimie w dniu 12 marca 2011 roku. Aktualnie realizowana jest polityka „zwrotu energetycznego (Energiewende)”, ➡

której szerszy opis wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Zasadna jest jednak wzmianka, iż cechą tej polityki jest przyspieszenie procesu unieruchomienia elektrowni jądrowych; osiem elektrowni zatrzymano – wbrew wcześniejszym planom – już w 2011 roku, pozostałe dziewięć unieruchomione zostaną w okresie lat 2015–2022. Założenia strategiczne w zakresie zużycia nośników energii pierwotnej do 2050 roku przedstawiono w tabeli 2. Zakłada się, iż zużycie energii zmniejszy się w tym okresie o 50%, przy znaczącym przyroście energii odnawialnej. Ciekawostką jest zachowanie w poszczególnych latach określonego udziału węgla kamiennego z importu.

* Patrz – „Rok 2018 – kres subwencji”, Biuletyn Górniczy, Nr 7-8/2007, strony 24-25.

Gerard Fabian

Opracowano specjalnie dla Biuletynu
Górniczego
Neuwied, dnia 5.03.2012 r.

Tabela 2. Zużycie nośników energii w Niemieckiej Republice Federalnej – stan aktualny i założenia strategiczne w milionach ton węgla umownego

Nośnik energii	Wykonanie		Założenia strategiczne (etapy)		
	2010	2011	2020	2030	2050
Węgiel kamienny	57,9	57,2	31,4	16,0	14,6
Węgiel brunatny	51,6	53,5	47,1	19,2	-
Ropa Naftowa	160,0	155,2	137,5	96,1	48,5
Gaz ziemny	104,9	94,2	90,4	76,8	38,8
Energia jądrowa	52,3	40,3	11,8	-	-
Energia odnawialna	47,5	49,4	70,7	99,3	121,3
Pozostałe	6,3	7,5	4,0	12,8	19,4
Ogółem zużycie	480,5	457,3	392,9	112,1	140,7

Milion ton węgla umownego odpowiada 29,308 PJ; w innym układzie: 1 kg węgla umownego = 7 000 kcal.

Źródło: Arbeitsgemeinschaft Energiebilanzen (AGEB), Komunikat z dnia 20.12.2011.

Gesamtverband Steinkohle e.V.: Jahresbericht 2011 (Sprawozdanie za rok 2011), Herne, listopad 2011 r.